

לשעה קלה פעל המטכ"ל הלבן - והצליח

חיבצנו נאצר

והמוזרים, אין אף גוף אחד שיש לו התפקיד או היכולת לפעול בכיוון זה. והנה, כאשר הקשכתי לדבריו של מאיר עמית, הכליחה במוחי המחשבה: הנה הוקם מנגנון כזה, לשעה קלה, ולמשימה חד-פעמית. מקימו לא חשבו באותה עת על גורל המדינה. הם ראו לפניו תפקיד מוגדר ומוגבל: לשחרר כמה צעירים וצעירה אחת, שצלו בפה באשמתנו. אך בתרגיל קטן זה הם הוכיחו את נכונותה של תיאוריה שלמה. הם נחלו הישג מזהיר.

הכה נתכונן שוב מקרוב בלחץ חדר פעמי זה. מה היו מרכיביו? קודם כל: הגישה הישירה. המתווכים נכסלו. הבשורה המועברת דרך המסגרת של גורמים זרים, בעלי אינטרסים והשקפות אחרים, לא הגיעה אל ליבו של המנהיג המצרי. אך כאשר פנתה אליו ישראל במישרין, ונוצרה התיקשרות הישירה, מה מאיש אל איש — נולד הסכימו להבנות. **שנית: עמית וחבריו לא אמרו "אין עם מי לדבר". הם ידעו שמוכרחים לדבר עם הצד השני. הם ידעו מי האחראי בי צד השני. והם שאנו את עצמם רק שאחיה אחת: איך לדבר עימו.**

שלישית: הם התייחסו אל הצד השני כאל בן-אדם. לא כאל מפלצת, לא כאל "הרודן המצרי" (כפי שכלייתיקשורת הישראלים קראו לו במשך שנים), לא כאל "היטלר הערבי" (כפי שקראו לו מנחם בגין, עיתוני הערב ודומיהם). אלא כאל אדם בעל כבוד עצמי, רגשות, היגיון, מערכת-שיקולים סבירה, שאיפות ואינטרסים. בקיצור: כפי שכולנו מתייחסים יומ-יום אל אנשים שעומדים לפנינו. רביעית: למלאכה הזומונו מומחים. לא פקידונים בעלי דרגה ותואר, ולא עסקנים מפלגות שטיפסו בסולמות הקנוניות והחזון פות אל תפקיד כלשהו — אלא פסיכולוגים, המתמחים בהבנת רחשי-ליבו של אדם. מיומנים, המבינים את המתרחש בארצות-ערב השונות. מומחים אחרים, אשר יכלו לתרום להבנת הצד השני. חמישית: היתה נכונות להסתכן, להעז, לעשות מעשים בלתי-שיגורתיים. עמית עצמו סיפר שבעלי המיבצע שיקשקו מרוב דאגה. שמא לא יעמוד המצרי בדיבורו? שמא יקרה משהו ברגע האחרון? **הם העזו, קיבלו על עצמם סיי כון מחושב, והצליחו.**

אני מציג כאן שאלה, המנקרת בליבי מזה שנים רבות: מה הן כיום המצב במרחב, איזו חלכו בדרך זו לא פעם אחת, בצורה מאוחרת, אלא במשך 22 שנים, שנה-שנה, יום-יום?

אילו לא ביצענו מיבצע מוצלח אחד בשיטה זו, אלא מאות מיבצעים — בשעות כשר שונות ומשונות, פעם כלפי ארץ ערבית זו ופעם כלפי ארץ ערבית אחרת, פעם במגמה להשפיע על מנהיגים ופעם כדי להשפיע על מיליונים, פעם בחשאי ופעם באמצעות כליית-תיקשורת. ואני מעל להשיב על שאלה זו: איזו נהגנו כך, היינו משנים את הגישה של העולם הערבי אלינו מן היסוד? לא כיום אחד, לא במעשה אחד, אלא בתהליך הדרגתי, עמוק, באותם רבדים פסיכולוגיים הקובעים את התנהגותם של עמים וממשלות.

ותוך כדי כך היינו משנים, כמובן, גם את עצמנו. כי תהליך זה היה מנחיל לנו גישה אחרת, וממלא גם מדיניות אחרת.

עברו שנים, אך התפקיד עדיין לפנינו. הגיע הזמן להקים את "המטכ"ל הלבן". במסגרת משרד ממשלתי מיוחד ליוזמות-שלום. ואם כבר רוצים לצרף את מאיר עמית לממשלה — מרע לא למסור לו תיק זה?

אם יתן את דיברתו לעשות כן, נאמר כאיגרת, תסמוך ישראל על דיברתו, מאחר שהוא ידוע כאיש כבוד המקיים את הבטחותיו.

כדי להקל עליו, הוצע גם שלא יעביר את האסירים לידי ישראל ישירות אלא ישלח אותם לאירופה.

סיכם עמית: כאשר קיבל עבד-אל-נאצר איגרת זו, הוא שינה את עמדתו. הוא קיבל את ההצעה כמות שהיא. חילופי-השבויים בוצעו, ובכוח העת קיים עבד-אל-נאצר את המוסכם בדיוק נמרץ. ישראל, מצידה, שמרה את דבר שיחרורם של האסירים ובואם ארצה בסוד כמס. הידיעה לא הותרה לפירסום — עד אחרי מותו של גמאל עבד-אל-נאצר.

הוא פשוט מאד: בפרשה קטנה זו

מאיר עמית: ההימור הגדול הצדיק את עצמו

הופעלו השיטות הנכונות, שלא ננקטו מעולם למען השגת המטרה החשובה ביותר של מדינת ישראל — השגת השלום. **ישונו אחרת: איזו חופענו את ה שיטות בממדים גדולים, עד פני תקופה ארוכה, כדי להגיע אל רב העולם הערבי וההביא להשגתו עם ישראל, היינו מגיעים מזמן אז חוץ-המיבצעים של השלום.**

לפני עשרים שנה בדיוק, באוקטובר 1956, פירסמתי במדור זה מאמר, שנסא את הכותרת "מטכ"ל לבן". הצעתי בו להקים מנגנון מיוחד, כמיניסטרויון מיוחד או במסגרת אחרת, לתיכנון ולביצוע יוזמות-שלום כלפי העולם הערבי. מטכ"ל לבן שיבצע מערכות-שלום, כשם שמטכ"ל התאקיי מבצע מיבצעים-מלחמה.

הצעתי לשתת במנגנון זה פכיר כולוגים, מיומנים, אנשי-תיקשורת, רות, תועמלנים, סוציולוגים, כני מדנים, מכרים אישיים של המנהיגים הערביים ומומחים אחרים.

מאז ועד היום חזרתי על הצעה זו במאות מאמרים, נאומים בכנסים ושיחות פרטיות עם מנהיגי המדינה — לשווא. במנגנון העצום של ממשלת-ישראל, על שלל המיניסטרויונים, האגפים, המחלקות

שנקראה "פרשת לבון"? אומנם, מילבד העולם הזה לא עורר אז איש את הנושא הזה. אך על ראשו של דיין בער, כנראה, הכובע. ומאחר שהמטרה ששמה דיין קודשה את כל האמצעים, המשיכו נידוני-קאהיר להינמק בכלא.

אך לא זה היה העיקר בסיפורו המרתק של מאיר עמית. העיקר היה טמון בהמשך הדברים, והוא חורג בהרבה אף מעבר ל"פרשה" ולגורלם של קורבנותיה. הסיפור היה, בקיצורו של דבר, כלהלן: **למרות אייחוריו הכולם של משה דיין וריפיון הממשלה, החי ליט המוסר להביא לשיחרור ה אסירים, ויהי מה.**

מטעמים שהיו שמורים עימו, סירב הנשיא המצרי, גמאל עבד-אל-נאצר, לשחרר את נידוני-קאהיר גם תמורת החזרת השבויים המצריים. (הוא חשש, מן הסתם, שמא

רציוני לחזור לסיפור שסופר לפני שבועיים-שלושה, אחד הסיפורים הי מרתקים ביותר שסופרו בארץ השנה. כוונתי לדברים שאמר מאיר עמית במזנונית, עד מאמצי המו סד להביא לשיחרור נידוני-קאהיר, אחרי מלחמת ששת-הימים.

כרגיל בישראל, עורר הסיפור ויכוחים סוערים על עניינים של מה-יבן — מאותן סערות-בכוס-מים-עכורים שמהן מורכבת הפוליטיקה הישראלית. ואילו על מוסר-ההשבע של ה סיפור — מוסר-השבע בעד השי לכות גורליות — לא דיבר איש.

הרכיזאים, הקרויים בישראל, "כתי בים מדיניים ו/או, פרשנים מדיניים", שאלו מייד בנשימה עצורה: מדוע הוא סיפר מה שסיפר?

האם הבטיחו למאיר עמית מקום בממשלה? האם הוא ביקש, בדרך זו, לשדם מראש עבור המי נוי המינוסטרילי הצפוי? האם קיבל על עצמו לדבוק את דיין? שריהממשלה לא ישבו אף הם בפה סגור ובשפתיים קמוצות. משיבת הממשלה הם שאלו שאלות נוקבות. ועוד לפני שהגיעו אל סימן-השאלה, הם רצו ההוצה, אל הטלפון הקרוב ביותר, כדי להדליף את דיבריה-החוכמה שיצאו מפיותיהם.

האם קיבל מאיר עמית היתר רישמי לספר לציבור על מעשי המוסר? האם מותר לפקיד בכיר לנצל כראות-עיניו את המידע שצבר בתוקף תפקידו? מה זה כאן, הפקרות? מה יעשה היועץ הרישמי?

שר אחד השיב שסיפורו של עמית הוא בגדר "זיכרונות", ובישראל מקובל שכל אישיות ממלכתית מספרת זיכרונות — מי בכתב ותמורת מיליון דולר, מי בעליפה ובכתיים. אם מותר למשה דיין לספר על מעלליו, מדוע אסור לעמית? שריהממשלים הבטיח לבדוק ולברר ולסכם ולהציע.

פרשנים יותר רציוניים עמדו על תפקידו של משה דיין בפרשה.

עוד בתקופת כהונתו כמטכ"ל, גילה דיין אירצון מזור להילחם למען שיחרור נידוני-קאהיר, שנשלחו להרפתקה אומללה עליידי אגף-המודיעין של צה"ל.

אפשר היה לצפות לכך שהרמטכ"ל, שלמד עוד בפלמ"ח שאין מפקידים פצוע בשדה-הקרב, ייצא מגידרו כדי לשחרר את נידוני-קאהיר. ניתן היה להשיג זאת אחרי מיבצע-קדש, כאשר היו בידי צה"ל אלפי שבויים מצריים, ביניהם הקצין ששימש כאב בית-המישפט הצבאי שזן את אסירי-קאהיר לעונשי מוות ומאסר. זה היה רק שנתנים וחצי אחרי העסקי-ביש, אך דיין כאילו שכח.

אחרי מלחמת ששת-הימים באה שוב הזדמנות כזו. שוב היו אלפי שבויים מצריים בידי צה"ל. שוב אפשר היה להתעקש. ושוב גילה דיין, שהפך בינתיים שרי-הבי טחון, אירצון תמוה להילחם למען פקודיו לשעבר, שנמקו כבר 13 שנים בכלא. מדוע? מדוע לא היה דיין מעוניין בי שיחרור האסירים ובשובם ארצה? האם לא רצה שהעסקי-ביש יחזור לתודעת-הציבור? האם חשש שמא יתגלה כי אין הוא נישא רק באחריות רמטכלית עבור המיבצע, אלא שהיה מעורב אישית בתיכנון העסק ובמערכת היוזמים ועדויות-השקר

העולם הזה ידע כי שעה קלה לפני שמסר את עדות-השקר שלו בוועדת אולשר דורי, בסוף 1954, נתקבל "האדם השלישי", אברי זיכרונות-אלעד, עליידי דיין לשיחה פרטית ללא עדים. אברי הצליח להעביר מידע על כך מן הכלא לידי העולם הזה.